

СТАНОВИЩЕ

на проф. д-н Нели Стоянова Иванова

за дисертационен труд на тема:

„ФОРМИРАНЕ НА ЛИТЕРАТУРНИ КОМПЕТЕНТНОСТИ У УЧЕНИЦИТЕ ОТ НАЧАЛНИЯ ЕТАП НА ОСНОВНАТА СТЕПЕН НА ОБРАЗОВАНИЕ ЧРЕЗ ЧЕТЕНЕ С РАЗБИРАНЕ НА ХУДОЖЕСТВЕН ТЕКСТ“

Автор: *Десислава Цветанова Тодорова*

Област на висше образование: 1. Педагогически науки

Професионално направление 1.3. Педагогика на обучението по... (Методика на обучението по български език и литература в началния етап на образованието“)

за присъждане на образователната и научна степен „доктор“

1. Данни за процедурата

С решение на Факултетния съвет на Факултета по педагогика при СУ „Св. Кл. Охридски“ от 23.02.2021 г., протокол №11, е открита процедура за защита на дисертационния труд на задочния докторант Десислава Цветанова Тодорова за присъждане на образователната и научна степен „доктор“. По процедурата не са допуснати нарушения.

2. Данни за кандидата

Десислава Цветанова Тодорова е завършила бакалавърска програма по специалност Педагогика във ФП - СУ „Св. Кл. Охридски“ през 2007 г. Магистър е по психология (трудова и организационна психология) от 2009 г. Носител е на награди „Отличник на СУ „Св. Кл. Охридски“ за бакалавърска и магистърска степен. Притежава 4. ПКС, придобита през 2018 г. в СУ „Св. Кл. Охридски“ – ДИУУ. От 2012 г. досега е начален учител в 56 СУ „К. Иречек“ – гр. София. От 2017 г. до 2021 г. е задочен докторант във Факултета по педагогика на СУ „Св. Кл. Охридски“ по професионално направление 1.3 Педагогика на обучението по... (Методика на обучението по български език и литература в началния етап на образованието). Отчислена е с право на защита – поради изтекъл срок на докторантурата, считано от 10.01. 2021 г.

3. Дисертационен труд

Дисертационното изследване е посветено на актуален проблем - в контекста на очакваните резултати от обучението по български език и литература в началния етап на основната образователна степен, регламентирани от нормативните документи и на международните изследвания за равнището на четивната грамотност на учениците PIRLS и PISA, в които участват и българските ученици.

Дисертационният труд се отличава с ясна структура и добра организация на изложението. Състои се от *въведение, три глави, заключение, библиография и приложения*. Обемът на дисертацията е 217 страници основен текст и 40 страници приложения.

Във *въведението* е обоснована актуалността на изследвания проблем и неговата социална и научна значимост. Изведени са *обектът, предметът, целта, задачите, хипотезата и етапите на изследването*. Изяснени и обосновани са използваните *методи* за целите на изследването.

В *първа глава* е изяснена теоретично **същността на литературните компетентности на учениците**. На основата на задълбочен анализ на проучената литература и на нормативните документи, и чрез коректно позоваване на теоретични постановки на различни изследователи - се интерпретират проблемите за компетентностите, които се формират чрез обучението по български език и литература в 1.-4. Клас, и по-конкретно - за формирането на литературни компетентности у учениците в началния етап на основната образователна степен. Специално внимание е отделено на методическите аспекти на литературната компетентност и четенето с разбиране на художествен текст в обучението по български език и литература в началния етап на основната степен на образование.

Във *втора глава* е представен и обоснован **методическият подход за формиране на литературни компетентности у учениците в началния етап на основната степен на образование чрез четене с разбиране на художествен текст в обучението по български език и литература**. Представени са принципни положения и основни схващания при разработването на методическия подход за формиране на умения за четене с разбиране на художествен текст – на основата на интерпретацията на проучената от автора педагогическа, психологическа и методическа литература. Изяснени са особеностите на методическия подход за формиране на литературни

компетентности чрез четенето с разбиране на художествен текст в обучението по български език и литература в 1. – 4. Клас. Аргументиран е **методическият подход, като авторска концепция**, включваща **система от методически идеи за формиране на умения за четене с разбиране на художествен текст в 1. – 4. Клас** в няколко аспекта. Те са представени от автора като *четири взаимосвързани комплекса*, състоящи се от няколко модула с методически идеи, а именно: *Планиране на урока; Мотивация на учениците за работа с художествен текст в контекста на идеите за четене с разбиране* (МОДУЛ № 1. Работа по мотивацията с целия клас; МОДУЛ № 2. Мотивация за използване на потенциала на групата; МОДУЛ № 3. Индивидуална работа за мотивация); *Ръководене на работата на учениците от учителя за създаване на устен и писмен текст и за самостоятелно изпълнение на творческа задача* (МОДУЛ № 1. Ръководена от учителя работа с целия клас; МОДУЛ № 2. Ръководена от учителя работа с различни групи; МОДУЛ № 3. Ръководена от учителя работа в индивидуален план); *Групова работа за улесняване на четенето с разбиране и формирането на нови идеи* (МОДУЛ № 1. Групов анализ на основните компоненти на художественото произведение; МОДУЛ № 2. Групово обсъждане на нови идеи, свързани с промяна на художественото произведение; МОДУЛ № 3. Публично представяне на идеите на групата). Представени са и методически идеи за *извънурочна работа за стимулиране на критическото мислене и груповата читателска активност в контекста на идеите за четене с разбиране* (МОДУЛ № 1. Групов и самостоятелен избор на художествено произведение в контекста на четенето с разбиране за определяне на самостоятелен читателски стил в избора на художествени произведения; МОДУЛ № 2. Споделяне на прочетеното и разбраното при четенето на художествени произведения с класа в контекста на четенето с разбиране; МОДУЛ № 3. Продължаващи литературни дейности в резултат на четенето с разбиране). Обосновани са връзките и зависимостите между методическите идеи, включени в методическия подход за формиране на литературни компетентности, като са представени и графично. Десислава Тодорова е открила ясно в изложението на дисертацията кои идеи са оригинален авторски конструкт и кои принадлежат на други автори, като е посочила коректно чии са част от апробираните в хода на изследването методически идеи.

В *трета глава* е представено **емпиричното изследване на равнището на формираност на литературни компетентности у учениците в началния етап на основната степен на образование**. Обоснована е организацията и методиката на

изследването, като са *представени целта, задачите, използваните методи на различните етапи от изследването*, обхватът му и участниците в него. Направен е анализ на резултатите от апробирането на основни за емпиричното изследване инструменти (тест с ученици от началния етап на основната степен на образование за установяване на равнището на езикови компетентности в предварителния етап на изследването), резултатите от апробирането на тест с ученици от началния етап на основната степен на образование за установяване на равнището на езикови и литературни компетентности в заключителния етап на изследването, резултатите от апробирането на тест с ученици от началния етап на основната степен на образование за установяване на равнището на литературни компетентности в заключителния етап на изследването. Направен е и анализ на резултатите от проведеното емпирично изследване във връзка с предварителния етап на изследването, анализ на резултатите от поставена творческа задача. Направен е задълбочен качествен и количествен анализ и на резултатите от проведеното емпирично изследване във връзка със същинския етап на изследването (наблюдение), като е направен анализ на данните от наблюдението за всеки от 14-те урока (по помагало на Танкова, Р. 2017). Направен е и анализ на резултатите от проведеното изследване във връзка със заключителния етап на изследването (пост тест, проведено анкетно проучване с учители и родители на ученици за формирането на литературни компетентности в начален етап на основната образователна степен), като е осъществен и *сравнителен анализ* на резултатите. Формирането на литературни компетентности у учениците в началния етап на основната степен на образование е представено и според писателите чрез проведено с тях изследване, в сравнителен план с резултатите от изследването на учители, ученици и родители.

В **заключението** на дисертацията са изведени приносните моменти от проведеното изследване - с теоретичен и практически характер.

В **библиографията** се съдържат 90 заглавия на български и английски език, и интернет източници.

В деветте **приложения към дисертацията** се съдържат бланки на тестове и анкетни карти, ход на уроците, проведени в експерименталната група (по помагало на Танкова, Р. 2017), и др.

4. Приносни моменти

Приемам изведените от Десислава Тодорова приносни моменти от проведеното изследване - с теоретичен и практически характер. От тях може да бъдат открити следните:

- Предложен и обоснован е **методически подход на работа, включващ система от методически идеи за четене с разбиране на художествен текст**, разпределени в няколко модула;
- Апробиран е предложеният методически подход, чрез който се подпомага формирането на литературни компетентности у учениците;
- Чрез използване на предложени и апробиран методически подход се: задържа вниманието и концентрацията на учениците; повишава активността и проявата на интерес към извършваната дейност; стимулира тяхното творческо оригинално мислене; съдейства за вярно изпълнение на поставените от учителя задачи.

5. Автореферат

Авторефератът отговаря на изискванията за оформянето му. Представя съдържанието на дисертационния труд в синтезиран вид.

6. Участие в научноизследователски проекти

По време на докторантурата в периода 2017-2021 г. Десислава Тодорова участва активно в три научноизследователски проекта, финансирани от бюджета на Фонд научни изследвания при СУ „Св. Кл. Охридски“, като провежда изследвания с начални учители, с ученици в начална училищна възраст и с техните родители. Анализът на резултатите от проведените изследвания е намерил място в подготвените и публикувани от нея *статии* за индексирани и реферирани списания, и *доклади*, предназначени за различни научни форуми – международни и национални конференции, кръгли маси и др.

7. Публикации по темата на дисертацията

От приложения списък с публикации е видно, че Десислава Тодорова е автор на 25 статии и доклади. Тя е публикувала свои статии в индексирани и реферирани научни списания (Български език и литература; Педагогика и др.), в неиндексирани, но реферирани списания (Предучилищно и училищно образование) и др. Представила е свои презентации по време на секционните заседания на международни и национални научни конференции, проведени в България, Полша, Литва, Русия, Беларус, Румъния и

др. Докладите са публикувани в сборниците от тези конференции. Част от публикациите са в Годишник на СУ „Св. Кл. Охридски“ – Книга Педагогика. Публикациите отразяват проведените от автора изследвания по темата на дисертацията.

8. Участие като докторант в научни визити във висши училища в други страни на ЕС

Десислава Тодорова активно участва като докторант в проведените под научното ръководство на проф. дпн Нели Иванова научни визити във висши училища в други страни на ЕС – в рамките на европейски програми, в Полша (университета в Келце) и Литва (университета в Клайпеда), и в организираните там кръгли маси с участието на преподаватели, докторанти и студенти от висшите училища домакини.

9. Въпрос

Към автора на дисертацията имам конкретен въпрос: *Как формира уменията у учениците, с които работи, за извличане на информация от различни източници в обучението по български език и литература?*

10. Препоръка

Към Д. Тодорова отправям препоръка за задълбочаване и разширяване в перспектива на обхвата на изследванията - по избрания като тема на дисертацията актуален проблем и публикуване на получените резултати от проведените изследвания.

Заклучение

Като се отчитат достойнствата и приносните моменти с теоретичен научнометодически и практикоприложен характер на проведеното дисертационно изследване, коректността и професионалната етика при осъществяването му, предлагам на **Десислава Цветанова Тодорова** да бъде дадена образователната и научната степен „доктор“ - област на висше образование 1. Педагогически науки, Професионално направление 1.3. Педагогика на обучението по... (Методика на обучението по български език и литература в началния етап на образование).

16.03.2021 г.

Рецензент:

Гр. София

(проф. дпн Нели Иванова)